

סבי דרב הונא השהו נקביהם ואיעקר

בגמרא במסכת יבמות (סד:) מובא שרב אבא בר זבדא איעקר מפרקיה דרב הונא [- שנזקק להטיל מים ולא יצא ונעקר], וכן רב גידל איעקר מפרקיה דרב הונא, ורבי חלבו איעקר מפרקיה דרב הונא, ורב ששת איעקר מפרקיה דרב הונא. ומסיימת הגמרא: אמר רב אחא בר יעקב, שיתין סבי הוינא, וכולהו איעקרו מפרקיה דרב הונא לבר מאנא דקיימי בנפשאי "החכמה תחיה בעליה".

וכעין זה מצינו גם בגמרא בשבת (לג.) שרבא "אנסי ליה רבנן בעידיה בעל כורחיה", ופירש רש"י: התלמידים הקובעים להם עת לפניו אונסין אותו להשהות נקביו.

ובשולחן ערוך (או"ח סימן ג ס"ז) פסק: המשהא נקביו עובר בלא תשקצו. וכתב המשנה ברורה (ס"ק לא): ואם משהא עצמו לקטנים עובר משום 'בל תשקצו' ומשום שלא יהיה עקר, ע"כ. וכ"כ הט"ז (ס"ק יד).

ובתרומת הדשן (סימן טז) הביא מה ששמע מאחד הגדולים שכשהוצרך להפיח באמצע תפילתו היה מאנס עצמו שלא להוציא רוח עד גמר התפילה. ותמה עליו התרומת הדשן דהא המשהא נקביו עור משום בל תשקצו, ויישב שאפשר שלא חיישין לבל תשקצו אלא כשמשהא לגדולים או לקטנים אבל להפחה בעלמא לא גזרו. ועוד כתב שמי שאינו יכול להעמיד את עצמו חייב להרחיק עצמו ד"א ממקום תפילתו ולהתעטש שם כמבואר בגמרא בברכות (כד:) ו"לא ידעין שפיר צד היתר שלא ירחיק ד' אמות, אלא מטעם דהיה מתבזה ומתבייש בדבר מפני הציבור שירגישו בדבר. וכל שכן אם הוא שליח ציבור שיתבזה ויתבייש ביותר".

ראיית התרומת הדשן שבמקום זילותא לא חששו לאיסור בל תשקצו דרבנן

והתרומת הדשן מוסיף ומביא ראייה לדבריו שבמקום זילותא וביזוי לא חששו לאיסור זה שאינו אלא איסור דרבנן, וזאת מדברי הגמרא ביבמות הנזכרת שכמה סבי איעקרו מפרקיה דרב הונא על ידי השהו נקביהם לקטנים, והטעם שנהגו כן לכאורה אינו אלא מחמת כיסופא וזילותא ללכת לעשות צרכיהן מלפני רבם, ומטעם זה לא חשו לאיסור בל תשקצו, ואם כן הוא הדין בנידון דידן. ומכל מקום סיים התרוה"ד שקשה הדבר מאד לבדות חילוקים מן הדעת שאינם אפילו רמוזים בתלמוד ופסק הגאונים. ודברי התרוה"ד מובאים גם במג"א (סימן קג סק"ד).

וכ"כ המשנה ברורה (שם): גם האיסור בל תשקצו נדחה מפני כבוד הבריות. ומקור דבריו בפרי מגדים (משב"ז ס"ק יד) שכתב בשם התרומת הדשן שאיסור בל תשקצו הוא דרבנן ונדחה מפני כבוד הבריות.

ובשערי תשובה (ס"ק טז) הביא דברי התבואות שור (יו"ד סימן יג סק"ב) שהסתפק בהא דמשהא נקביו עובר על בל תשקצו האם הוא אסור מדאורייתא או מדרבנן. וציין שם לדברי התרומת הדשן שביאר שכיון שאיסור בל תשקצו אינו אלא מדרבנן לכן נדחה מפני כבוד הציבור, במקום כיסופא וזילותא.

תמיהת התבואות שור שהרי הזקנים עברו גם על לא יהיה עקר

אלא שהתבואות שור הרבה לתמוה על דברי התרומת הדשן שהרי כשמשהא עצמו מקטנים עובר מלבד איסור בל תשקצו גם על איסור לא יהיה עקר וכמו שנתבאר. ומקור איסור זה הוא מהמבואר בגמרא במסכת בכורות (מד:): משתינין מים בפני רבים... ומעשה באחד שביקש להשתין מים ולא השתין ונמצא כריסו צבה. ומביאה הגמרא מקור לדין זה: אמר ריש לקיש, מאי דכתיב "לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך", אימתי לא יהיה בך עקר - בזמן שבבהמתך. ופירש רש"י: שתשים עצמך כבהמה שלא תהא צנוע בהטלת מים. והגמרא מביאה שם כמה מעשים באמוראים שהשתינו בפרהסיא מחמת הסכנה. ומשמע התם שמחוייב לנהוג כן מפני הסכנה, וחייב זה הוא מדאורייתא, ואם כן מה הועיל התרומת הדשן בנתינת הטעם שאותם זקנים איעקרו מפרקיה דרב הונא משום שכבוד הבריות דוחה לאו דבל תשקצו, סוף סוף היה להם לצאת להשתין מים מפני הסכנה.

ומכח זה ביאר התבואות שור את המבואר בסוגיין שאיעקרו כמה סבי מפרקיה דרב הונא באופן אחר, שמחמת גודל עיונם לא הרגישו בעצירת נקביהם. וכן רבא שאנסוהו תלמידיו, גם כן כך ביאורו שהיו נושאים ונותנים עמו בהלכה כל כך עד שמגודל פלפולו עמהם לא הרגיש. וכעין מה שמובא בגמרא במסכת שבת (פח.) על רבא שהיה מעיין בשמעתא בעוד כרעו מונחת על אצבעו והיתה אצבעו שותת דם ולא היה מרגיש בדבר [וכלשון רש"י שם: היה ממעכן ברגליו ואינו מבין מתוך טירדא].

ביאור המהרש"ל בעצת ראב"י שהסיח דעתו ולא הרגיש צער עצירת הנקבים

והנה בביאור עצתו של רב אחא בר יעקב, המעיד על עצמו כי הוא היחיד של נעקר מבין שישים הזקנים שהיו בדרשתו של רב הונא, כיון שקיים בעצמו 'החכמה תחיה בעליה', כתב המהרש"ל בחכמת שלמה, שהיה מסיח דעתו ועל כן לא היה לו כל כך צער עצירת הנקבים, ומשום כך הועילה לו רפואה זו כי הסחת דעת פועלת ומעילה לעצירת נקבים כדמוכח בסוף פרק המוציא יין, עכת"ד. ולכאורה כוונתו למבואר בגמרא בשבת (פב.) שדעת חכמים שאם הוצרך ליפנות ואינו יכול ליפנות, יסיח דעתו. והקשה על כך רב אחא בריה דרבא לרב אשי, כל שכן דכי מסח דעתיה לא מפני, והשיבו שיסיח דעתו מדברים אחרים. הרי מבואר שאילו היה מסיח דעתו מליפנות היה גורם בכך שלא היה

משהה

עצמו

מנקביו

יום שלישי ט אייר

יבמות דף סד

יכול להיפנות. [ואולי ראייתו מלשון 'כל שכן' שמשמע שבשמסיוח דעת בלאו הכי לא יתפנה מחמת עצם הסחת הדעת, ואם כן מבואר בגמרא שהיסח הדעת כשלעצמו הוא סגולה שלא יצטרך ליפנות. כי מעצם סברת הגמרא לכאורה אין ראייה שהיסח הדעת גורם שלא יפנה, אלא רק שאדם שבלאו הכי אינו יכול ליפנות מוסיף בו היסח הדעת שיקשה עליו יותר שלא יוכל ליפנות, ואין ראייה שהוא סגולה בעלמא שלא יצטרך ליפנות].

והנה מדברי המהרש"ל נסתרו לכאורה דברי התבואות שור, כי אם אכן כל החכמים היו שקועים בתלמודם כל כך עד שכלל לא חשו בעצירת נקביהם, כיצד יתכן שנעקרו, הלא היסח הדעת היא סגולה שלא יזיק לו עצירת הנקבים. וע"כ שלדעת המהרש"ל אכן הרגישו שאר החכמים בעצירת נקביהם, ואילו לדעת התבואות שור צ"ל שאף שאין מרגישים בעצירת הנקבים מכל מקום יכולים הם להזיק, ויש לבאר לפי דעתו מה היתה עצתו של רב אחא בר יעקב שקיים בעצמו 'החכמה תחיה בעליה'.

ביאור התבואות שור שלא היו יכולים לצאת ממקומם ואסורים להשתין במקום קדוש

עוד יישב התבואות שור עיקר קושיית התרומת הדשן איך לא חשו אותם זקנים לאיסור בל תשקצו, וקושייתו הוא כיצד לא חשו לאיסור לא יהיה עקר, דיש לומר שסבי דרב הונא לא היו יכולים לצאת מפני ריבוי התלמידים ודוחקם, אחד באחד יגשו, וכמבואר בגמרא בכתובות (קו.) שרב הונא היה דורש את דרשתו בשלשה עשר אמוראים שהיו משמיעים את דבריו לרוב גודל הציבור. ועוד מבואר שם, שכשהיו עומדים רבנן ממתיתבתא דרב הונא והיו מנערים בגדיהם היה עולה האבק ומכסה את אור היום, והיו אומרים במערבא קמו ליה רבנן ממתיתבתא דרב הונא בבליאה [- שעד ארץ ישראל היה נראה אותו אבק]. ולרוב הדוחק לא היו יכולים לצאת ממקומם.

ומוסיף התבואות שור שאין לומר שהיה להם להשתין במקומם, כיון שאיסור דאורייתא הוא שלא יהיה עקר ואינו נדחה מפני כבוד הבריות, שהרי אף ששנינו שמשתינין בפני רבים היינו במקום חול אבל במקום קדוש ומקום תורה כבית המדרש ודאי אסור - שהרי אף איסור זה הוא דאורייתא וילפינן לה מהכתוב "והיה מחניך קדוש". ומכח דבריו אלו דחה דברי התרומת הדשן הנוקט שבל תשקצו הוא איסור דרבנן, ורצה לומר שם שהוא איסור דאורייתא.

פסק השו"ע בדין תפילה כשצריך לנקביו

ובשו"ע (או"ח סימן צב ס"א) כתב: היה צריך לנקביו אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה וצריך לחזור ולהתפלל. והני מילי שאינו יכול להעמיד עצמו שיעור הילוך פרסה, אבל אם יכול להעמיד עצמו שיעור פרסה יצא בדיעבד, אבל לכתחילה לא יתפלל עד שיבדוק עצמו תחילה יפה.

והמגן אברהם (סק"ב) הביא דברי הדרכי משה (אות א) שהקשה מדברי התרומת הדשן שמבואר מדבריו שאסור להעמיד עצמו בין לגדולים ובין לקטנים, וכיצד מבואר שאם יכול להעמיד עצמו שיעור הילוך פרסה יצא בדיעבד. וכתב לחלק דכאן מיירי באופן שאינו מתאוה כל כך שיהא בו משום בל תשקצו. ואמנם המג"א תמה על כך שהרי הרשב"א התיר אפילו באופן שיכול לעמוד על עצמו עד שיסיים תפילתו, וזהו זמן קצר ביותר ולא שייך לחלק בו כנ"ל. והסיק המג"א שיש לסמוך על הרשב"א, וביאר המחצית השקל שלדעת המגן אברהם חולק הרשב"א על התרומת הדשן וסבירא ליה שאפילו איכא בל תשקצו לא יפסיק תפילתו.

מחלוקת האחרונים בנצרך לקטנים ומחלוקת הרמב"ם וההגה"מ בטעם האיסור

ונחלקו האחרונים האם הדין המבואר כאן שתפילתו תועבה הוא דוקא בנצרך לגדולים או אף בנצרך לקטנים. שהמגן אברהם (סק"א) כתב דהיינו דוקא לגדולים אבל לקטנים אינו צריך לחזור. ואילו האליה רבה (סק"ב) האריך להוכיח שהוא הדין לקטנים.

ובאור לציון (ח"ב פ"ז שאלה טו) כתב לתלות הדבר במחלוקת ראשונים. דהנה יש לחקור בטעם הדבר שאסור להתפלל בשעה שנצרך לנקביו, האם טעם האיסור משום שהדבר טורדו, או משום נקיות. ונחלקו בדבר ראשונים, שהרמב"ם (רמב"ם תפילה פ"ד ה"א) כתב: חמשה דברים מעכבים את התפילה אע"פ שהגיע זמנה, טהרת ידים וכיסוי הערוה וטהרת מקום תפילה ודברים החופזים אותו וכוונת הלב. ובביאור 'דברים החופזים אותו' כתב (שם ה"י): דברים החופזים אותו כיצד, אם היה צריך לנקביו לא יתפלל. הרי מבואר בדעת הרמב"ם שהנצרך לנקביו אסור להתפלל משום שהדבר טורדו.

מאיך בהגהות מיימוניות (שם אות ח) הביא בשם רבינו שמחה שאסור להוציא אף שאר דברי תורה מפיו כל זמן שגופו משוקץ מחמת שיהיו נקביו, וכ"כ הרמ"א שם: וכל הנצרך לנקביו אסור אפילו בדברי תורה כל זמן שגופו משוקץ מן הנקבים. הרי מפורש בדבריהם שטעם האיסור הוא משום שגופו משוקץ, וממילא יש לומר דהיינו דוקא בגדולים ולא בקטנים.

ראיית האור לציון לדעת הרמב"ם משיתין סבי

ושוב הביא ראייה לדברי הרמב"ם מסוגיית הגמרא ביבמות, שמבואר ששיתין סבי איעקור מפירקיה דרב הונא, ולכאורה לדברי הגהות מיימוני שאסורים בכל לימוד תורה אם כן כיצד עברו על איסור זה משום פירקיה דרב הונא. משא"כ לדעת הרמב"ם שאין הטעם בתפילה אלא משום טרידא ואינם אסורים בכל דברי תורה, ניחא, שמרוב תאוותם לשמוע שיעורו של רב הונא עצרו עצמם מלילך לנקביהם, עכ"ד. ודברים צ"ב שהרי בלא"ה תמוה איך לא חששו לאיסור בל תשקצו ולא יהיה עקר וע"כ צ"ל כיישובי האחרונים הנ"ל, ולדבריהם גם סרה קושיית האור לציון, וצ"ע.

"הנה יש

לחקור

בטעם הדבר

שאסור

להתפלל

בשעה שצריך

לנקביו. האם

טעם האיסור

משום

שהדבר

טורדו או

משום נקיות

שכל זמן

שנצרך

לנקביו - גופו

משוקץ"

לתרומות והנצחות

נא לפנות

למייל המערכת

תודה רבה!